

Kalyanamittadhamma: Principles for Enhancing Effective Teacher Characteristics

Phrakhru Sitthiwachirasophit¹ Phrakhru Wachirakoonpipat² and
Phrakosal Maniratana³

Received: December 31, 2022

Revised: January 26, 2024

Accepted: February 14, 2024

Abstract

This academic article aims to study Kalyanamittadhamma: principles for enhancing effective teacher characteristics. It was found that teachers are both givers and good role models. They aim to train, teach and develop young people to grow up to be complete human beings according to international standards, namely smart, good, intelligent, moral and living happily in society. Therefore, teachers are strict in behaving according to discipline, morality, ethics and professional ethics by adhering to the rules, regulations, etiquette, customs and good practices of society. They are honest and sincere, perform their duties with diligence, patience, and are ready to devote their time to the government, stand for what is right and just, and adhere to the democratic regime with the King as Head of State. In Buddhism, there are principles that show the characteristics of a good teacher called Kalyanamittadhamma 7, namely being likable, being respectful, being admirable, being able to speak, being able to explain things so that they can be understood,

¹⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: khmerkosal999@gmail.com, Tel. 064-1986799

being patient with words, being able to explain and explain things in depth, being an effective teacher, in order to develop the characteristics of being a good teacher, being graceful and admirable.

Keywords: Enhancing, Teacher Characteristics, Effective

กัลยาณมิตรธรรม : หลักการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพ

พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต¹ พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์² และพระโกศล มณีรัตน³

Received: December 31, 2022

Revised: January 26, 2024

Accepted: February 14, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากัลยาณมิตรธรรม : หลักการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพ พบว่า ครูเป็นทั้งผู้ให้และแบบอย่างที่ดี มุ่งให้การอบรม สั่งสอนและพัฒนาเยาวชนให้เจริญก้าวหน้าเติบโตใหญ่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามมาตรฐานสากล ทั้งเก่ง ดี มีปัญญา มีคุณธรรม และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ครูจึงเป็นผู้เคร่งครัดในการประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยยึดถือการปฏิบัติตนตามกฎหมาย กติกา มารยาท ขนบธรรมเนียม และแบบแผน อันดีงามของสังคม มีความซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยัน อดทน พร้อมอุทิศเวลาให้แก่ราชการยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม และยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขในพระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นครูดีไว้ที่เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ คือ ความน่ารัก น่าเคารพ น่ายกย่อง รู้จักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ มีความอดทนต่อถ้อยคำ มีการกล่าวชี้แจงและแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ ครูที่ทรงประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี มีความสง่างามน่าเลื่อมใส

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง, คุณลักษณะของครู, ประสิทธิภาพ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Corresponding author, e-mail: khmerkosal999@gmail.com, Tel. 064-1986799

บทนำ

สังคมยุคโลกาภิวัตน์มีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างมาก การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเครื่องชี้นำสังคม ผู้ได้รับการศึกษา จึงเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาการศึกษาของชาติ จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม แต่คุณภาพการศึกษาของไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่ไม่ น่าพอใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ซึ่งปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพ การศึกษา คือ ครู ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษา มีปัญหาด้านคุณภาพการสอน การพัฒนา ครูขาดประสิทธิภาพ สะท้อนถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงกระบวนการผลิต พัฒนา และ เสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ครู ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งผลกระทบจากพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการศึกษา กฎหมายทางการศึกษาที่มีความ ความคาดหวัง และความต้องการให้ครูเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เป็นผู้เรียนรู้ ตลอดชีวิต เป็นตัวอย่างของผู้ที่มีการศึกษา เป็นผู้วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูจะต้องทำ การสอนผู้เรียนอย่างหลากหลายรูปแบบทั้งเด็กปกติ เด็กบกพร่องและเด็กผู้มีความสามารถพิเศษ ทั้ง ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการอาชีวศึกษา โดยจะต้องทำงานร่วมกับสถานประกอบการ ชุมชน และท้องถิ่น เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูในอนาคตจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ จัดการเรียน การสอนหลากหลายรูปแบบ เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีแนวทางการประเมินผู้เรียนที่ เหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนรู้ ซึ่งครูในปัจจุบันยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาให้เกิดคุณภาพขึ้นตามที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติคาดหวัง เมื่อกำหนดความคาดหวังกับครูแล้วครูควรจะได้รับ การยกย่องให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง มีใบประกอบวิชาชีพครู ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าเหมาะสมกับฐานะ ทางสังคมและวิชาชีพ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2556) ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา การพัฒนาครู พบว่า มี 7 ประเด็นที่น่าสนใจ คือ 1) ระบบการพัฒนาครูส่วนมากยังไม่มีหน่วยงาน หลักที่ทำหน้าที่กำกับดูแล ติดตาม 2) ขาดกลไกการขับเคลื่อนพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ 3) หลักสูตร การพัฒนาครูไม่สอดคล้องกับความต้องการของครู 4) วิธีการและสาระการพัฒนาครู ใช้รูปแบบ

วิธีการเดิม ๆ ไม่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ และไม่ตอบโจทย์ความต้องการของครูที่แท้จริง 5) สถานที่จัดอบรมพัฒนาครู ส่วนใหญ่ใช้สถานที่ห้องประชุมของโรงเรียน ทำให้ครูที่เข้าอบรมต้องออกจากห้องเรียนส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น 6) ระบบการติดตามผลการพัฒนาครูของแต่ละหน่วยงานยังขาดระบบการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง 7) แรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของครู ยังขาดแรงจูงใจในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอน การสร้างแรงจูงใจของครูเพื่อส่งเสริมให้ตระหนักรู้ว่าครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ในสังคมไทยประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เคารพนับถือศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ในการดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทย และวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏออกมาในด้านต่าง ๆ เช่นวิถีชีวิต การอบรมสั่งสอน ทศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจของชาวไทยตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เป็นผลมาจากการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมกับบุคคลอื่น ซึ่งการอยู่ร่วมกันเช่นนี้อาจจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในลักษณะต่าง ๆ เช่น มีความสัมพันธ์เป็นพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนสนิทมิตรสหาย เป็นครูบาอาจารย์ เป็นลูกศิษย์ เป็นต้น ความสัมพันธ์ ดังกล่าว มีผลต่อทศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอ การดำเนินชีวิตให้เป็นไปในทางที่ดี มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และสามารถแนะนำคนอื่นให้ดำเนินชีวิตในทางที่ดีงามถูกต้องได้ บุคคลแบบนี้ ชื่อว่า เป็นกัลยาณมิตร

ความหมายของครูผู้สอน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายของคำว่า “ครู” มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางมาก ครูหมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์, ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ใน Dictionary of Education ให้ความหมายของคำว่า “ครู” (Teacher) คือ 1) ครู คือ บุคคลที่ทางราชการจ้างไว้เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษาในสถานการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นของรัฐ หรือเอกชน 2) ครู คือ บุคคลที่มี

ประสบการณ์หรือมีการศึกษามากหรือดีเป็นพิเศษ สามารถช่วยทำให้บุคคลอื่น ๆ เกิดความเจริญงอกงาม และพัฒนาก้าวหน้าได้ 3) ครู คือ บุคคลที่สำเร็จหลักสูตรวิชาชีพจากสถานฝึกหัดครูและการฝึกอบรมนั้น ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการโดยการมอบประกาศนียบัตรทางการสอนให้แก่บุคคลนั้น 4) ครู คือ บุคคลที่สั่งสอนอบรมคนอื่น ๆ (ยนต์ ชุ่มจิต, 2541) คำว่าครูนั้นมีความสำคัญอย่างมาก เพราะครูเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียน เป็นผู้บอกทางเดิน และแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ครูคนแรกของเราคือพ่อแม่ ซึ่งเป็นบูรพาจารย์ ถ้าในโลกนี้ไม่มีครูคนนี้ คนเราไม่มีทางรอดอยู่ได้ (พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต), 2540) ครูเป็นผู้นำทางวิญญาณ ครูเป็นผู้ประเสริฐ ไม่ใช่ลูกจ้าง แต่เป็นผู้นำสัตว์ทั้งหลายไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของชีวิต จึงเป็นปูชนียบุคคลที่คนทั้งหลายเคารพยกย่องเพราะเป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรมความดี เหนือกว่าบุคคลประเภทอื่นทั้งหมด (ปัญญานันทภิกขุ, 2521)

การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ดี

การเสริมสร้างลักษณะของครูที่ดี มีหลายรูปแบบ เช่น ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริตยุติธรรม ความขยันหมั่นเพียร การมีความสำนึกในหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างมีเหตุผล ความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ การมีความเสียสละ และมีความภาคภูมิใจในอาชีพของตนเอง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายว่า ลักษณะของครูที่ดี คือ ต้องมีบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นคุณสมบัติภายนอก ได้แก่ ความสง่างาม วาจาสุภาพ มารยาท น่าเลื่อมใส ความเป็นผู้มีสมบัติผู้ดี และอีกอย่างการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ดี สิ่งแรกที่ครูต้องพัฒนา คือ การสร้างคุณธรรมหรือศีลธรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งความเป็นจริงนั้น “คุณธรรม” คือ ธรรมสำหรับครู เป็นสิ่งที่ครูหลายท่านทราบได้ปฏิบัติแล้ว แต่ก็มีอีกหลายท่านที่ยังไม่ทราบและไม่ปฏิบัติ ศีลธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับการประกอบอาชีพครูแต่ครูที่ขาด ศีลธรรม จะเปรียบเสมือนเรือที่ขาดหางเสือ ดังนั้นการจะพาศิษย์ไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างถูกต้องย่อมเป็นสิ่งที่ทำได้ยากอย่างแน่นอน พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า “ธรรม” คือ หน้าที่ ผู้ที่มีธรรมะ คือ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างดีแล้ว ครูธรรมจึงเป็น “หน้าที่ของครู คือ การอบรม สั่งสอนศิษย์” เพราะฉะนั้นครูต้องมีหลักยึดเพื่อนำไปสู่อุดมคติของอาชีพ คือ การมีอุดมการณ์ครู อุดมการณ์ครู มีหลักการที่จะยึดไว้ประจำใจทุกขณะที่

ประกอบภารกิจของครูมีอยู่ 5 ประการ คือ เต็มรู้ เต็มใจ เต็มเวลา เต็มคน เต็มพลัง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

1. เต็มรู้ คือ มีความรู้บริบูรณ์ ด้วยความรู้ 3 ประการ คือ 1) ความรู้ด้านวิชาการ และวิชาชีพ 2) ความรู้ทางโลก โดยเฉพาะความเป็นไปของระเบียบ ประเพณี สังคม วัฒนธรรม และ 3) ความรู้เรื่องธรรมะ ครูต้องมีความรู้ด้านธรรมะ สำหรับสั่งสอนศิษย์ได้ เช่น หลักอิทธิบาท 4 คือ (1) พอใจรักและสนใจในการศึกษา (2) มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาให้จบไม่ย่อท้อ (3) เอาใจใส่ในการเรียนการสอนการทำงานบ้าน การรายงาน และ (4) คติวิเคราะห์หมั่นทบทวนอยู่เสมอ

2. เต็มใจ คือ ความมีใจเป็นครู พระพุทธศาสนาถือว่า “ใจเป็นใหญ่ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากใจทั้งนั้น” การมีใจเป็นครู มีความหมาย 2 ประการ คือ 1) ใจครู การทำใจให้เต็มบริบูรณ์ ต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ คือ (1) รักอาชีพ มีความภาคภูมิใจในอาชีพครู อาชีพครูมีเกียรติ (2) รักลูกศิษย์ ใจครูมีความคิดอยากให้ลูกศิษย์ทุกคนมีความสุข ประสบความสำเร็จในการศึกษา 2) ใจสูง ครูควรพัฒนาจิตใจทำให้สูงส่ง มีจิตใจที่ดั่งาม มีความคิดเห็น หรือทัศนคติ ค่านิยมที่ดั่งามถูกต้อง และสร้างสรรค์

3. เต็มเวลา คือ การทุ่มเท ความรับผิดชอบ เพื่อการสอนเต็มเวลา ครูต้องยึดหมั่นในอุดมการณ์ 3 ส่วน คือ 1) งานสอน ครูต้องทุ่มเทเวลาสอนอย่างเต็มที่ 2) งานครู ครูต้องใช้เวลาแก่งานธุรการงานบริหาร บริการและงานที่จะทำให้สถาบันก้าวหน้า 3) งานนักศึกษา ครูต้องให้เวลาให้การอบรมแนะนำสั่งสอนศิษย์เมื่อศิษย์ต้องการคำแนะนำหรือช่วยเหลือ

4. เต็มคน คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมตนเองให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ครูเป็นแม่พิมพ์พ่อพิมพ์ที่คนในสังคมคาดหวังไว้อย่างสูง การพัฒนาฝึกฝนอบรมตนเองให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม มีความมั่นคงเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติงานถูกต้อง

5. เต็มพลัง คือ การทุ่มเทพลังสติปัญญาและความสามารถเพื่อการสอน ครูต้องใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ การทุ่มเทพลังสติปัญญาและความสามารถเพื่อการสอนวิชาการ และทุ่มเทอุทิศตนในการปั้นศิษย์ให้มีความรู้ ความประพฤติดั่งาม เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม

การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพตามหลักกัลยาณมิตรธรรม

การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า หลักกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นหลักธรรมของคุณงามความดี ความน่ารัก ความน่าเคารพความน่ายกย่อง ความรู้จักพูด อุดหนุนต่อถ้อยคำกล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย เน้นการฝึกฝนปฏิบัติตนจริง โดยการชี้แนะและช่วยเหลือจะต้องเป็นประโยชน์ที่จะต้องนำไปสู่ความดีเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ใช้หลักของกัลยาณมิตรมาประกอบในการสอน ซึ่งสามารถจะทำหน้าที่ได้ห้าประการ คือ “ประการที่หนึ่งแนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี ประการที่สอง สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ประการที่สาม สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง ประการที่สี่ ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ และประการที่ห้า สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือ สอนให้ใช้ความรู้ทำงานได้จริง สามารถใช้หาเลี้ยงชีพ เป็นอยู่ได้” และการสอนอย่างกัลยาณมิตร เป็นคุณสมบัติของผู้สอนและเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดผู้เรียนมีความรู้ มีวิธีคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักกัลยาณมิตร (สมชาย เบ็ญจวรรณ และคณะ, 2565)

ครูเป็นกัลยาณมิตร เป็นมิตรประกอบด้วยองค์ 7 ประการ เป็นผู้ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม คือ 1) เป็นที่รักเป็นที่พอใจ 2) เป็นที่เคารพ 3) เป็นที่ยกย่อง 4) เป็นนักพูด 5) เป็นผู้อุดหนุนต่อถ้อยคำ 6) เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ และ 7) ไม่ชักนำไปในอวิชชา มิตรประกอบด้วยองค์ 7 ประการนี้แล เป็นผู้ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม (อง. สัตตก. 23/37/57)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559) ได้อธิบายว่า พระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นครูดีไว้มากมายจะยกมากล่าวเพียงบางประการพอสังเขป กล่าวคือ ครูที่ดีต้องมีกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ดังนี้ 1) ปิโย น่ารัก 2) ครุ น่าเคารพ 3) ภาวนีโย น่ายกย่อง 4) วัตตา จะ รู้จักพูด 5) วจนักขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีรญจะ กลัง กัดตา กล่าวชี้แจงและแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ 7) โน จัญฐาเน นิโยชเย ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

หลักปิโย หมายถึง ความน่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสร้างความรู้สึกละเมื่อยเป็นกันเองชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม การกระทำกริยามารยาท การแต่งกาย การพูดจา ดูเรียบร้อยดีงามทุกอย่าง ใครเห็นก็อยากคบค้าสมาคมด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต),

2559) การเสริมสร้างคุณลักษณะครูที่ทรงประสิทธิภาพในด้าน ปิโย ความน่ารัก คือ หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์สำหรับครู ที่จะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนครู และบุคคลทั่วไป เพราะว่าครูซึ่งเป็นกัลยาณมิตรของลูกศิษย์ เป็นผู้ชี้แนะสั่งสอน อบรมบ่มนิสัยให้มีความรู้มีความประพฤติเรียบร้อยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็ก จึงจำเป็นต้องมีกัลยาณมิตรในตัวครูจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้คบกับมิตรดี คบแล้วได้ประโยชน์

การเสริมสร้างคุณลักษณะครูที่ดีมีความน่ารักที่มีมนุษยสัมพันธ์ มีหลักธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของครูได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่นถูกโมหะไตรเอื้อเพื่อเกื้อกูลถือเป็นการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หลักธรรมหมวดนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลการยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่นมีอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ 1) ทาน หมายถึง การให้ (โอบอ้อมอารี) มีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา 2) ปิยวาจา หมายถึง การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน (วจีไพเราะ) 3) อตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (สงเคราะห์ประชาชน) 4) สมานัตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอ (วางตนพอดี) (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

หลัก ครู หมายถึง นำเคารพ ครูจะต้องดูแลและปกครองศิษย์ให้ศิษย์มีความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และรู้สึกปลอดภัย เป็นเหตุก่อให้เกิดความไว้วางใจ ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตนมีเหตุผล มีใจหนักแน่น ไม่เจ้าอารมณ์ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายในทุก ๆ เรื่อง ครูต้องเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการพัฒนาตนเองให้เป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ มีความเป็นผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งอาศัยของนักเรียนได้ ดังนั้นครูจะต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นที่น่าเคารพ โดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ ทางแห่งความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ อันประกอบด้วย แนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรัก จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนั้น เราจึงควรที่จะได้ฉันทะเป็นคุณ ธรรมพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรกเพื่อเป็นกำลังใจที่จะนำกิจการงานทั้งหลายไปสู่ความสำเร็จ รุ่งเรือง ทั้งยังมีส่วนทำให้เกิดคุณธรรมในข้อต่อ ๆ ไปทุกข้อ และการใฝ่รู้ ก็คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทางปัญญาหรือการศึกษาทดลองต่าง ๆ ด้วย 2) วิริยะ ความเพียร คือ มุ่งมั่น ทุ่มเท ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง

อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย 3) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกไฟไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เอาใจจดจ่ออย่างมีสมาธิ ทำให้เกิดความรอบคอบ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใจปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

หลักภาวินิโย หมายถึง น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะครูเป็นผู้ทรงคุณ เป็นผู้มีความรู้และภูมิปัญญาที่แท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมพัฒนาตนอยู่เสมอ เป็นผู้ที่คนอื่นควรเอาเป็นแบบอย่าง เนื่องจากครูเป็นผู้มีความรู้เป็นบัณฑิต ผู้มีปัญญา เป็นนักปราชญ์อาศัยการดำเนินชีวิตและทำกิจต่าง ๆ ด้วยปัญญา การเสริมสร้างคุณลักษณะครูที่ทรงประสิทธิภาพได้นั้นครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีภูมิปัญญาที่มีความสนใจหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา รู้จักพัฒนาฝึกฝนอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เพื่อความเจริญในหน้าที่การงานครูจำเป็นต้องฝึกตนให้เชี่ยวชาญในวิชาการในหน้าที่การงานของตนเอง การประพฤติปฏิบัติของครูที่เป็นบัณฑิต ทำให้น่าเจริญใจแก่ผู้ที่คบหาเป็นมิตรอย่างยิ่ง เพราะบัณฑิตนำแต่ความเจริญมาให้ เมื่อได้รับการแนะนำสั่งสอนจากบัณฑิตย่อมได้รับประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาตนให้มีความเจริญในชีวิตปัจจุบันแล้ว แม้ในอนาคตก็ย่อมส่งผลให้ตนเองมีแต่ความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไปอีกด้วยเมื่อใดที่มีคุณสมบัติ ดังที่ได้นำเสนอไว้ทั้งปวงนี้ผู้นั้นเมื่อทำหน้าที่เผยแผ่แพร่ความรู้หรือความดีงามแก่ผู้อื่น ชักจูงให้ผู้อื่นมีความรู้ความเห็นถูกต้อง หรือให้มีศรัทธาที่จะถือตามอย่างตนอย่างใดอย่างหนึ่ง จะโดยการสั่งสอนการแนะนำ หรือกระจายความรู้ความเข้าใจนั้นออกไปทางหนึ่งทางใดก็ตาม ด้วยความปรารถนาดี ด้วยความเมตตากรุณา ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ และการประพฤติปฏิบัติชอบขึ้น ก็เรียกว่า เป็นกัลยาณมิตร (กฤษฎา สีจันทรธอด, 2557)

หลักกัตตา รู้จักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ หมายถึง ครูจะต้องมีความรู้มีศิลปะในการพูดให้ศิษย์เข้าใจได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ (สมชาย เบ็ญจวรรณ และคณะ, 2565) การเสริมสร้างคุณลักษณะครูที่ทรงประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะทางวาจา โดยการประพฤติความสะอาดทางวาจา 4 คือ 1) ละจากการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ เช่นเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ เมื่อรู้ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น เมื่อเห็นก็บอกว่าเห็น ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะเหตุแห่งตนและผู้อื่น เพราะเห็นแก่เงิน หรือสิ่งของเพียงเล็กน้อย 2) ละจากการกล่าวคำส่อเสียด เว้น

ขาดจากการกล่าวคำส่อเสียด กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ส่งเสริมคนให้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในหมู่คนที่สามัคคีกัน 3) ละจากการพูดคำหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบคาย กล่าวแต่ถ้อยคำที่ไม่มีโทษ น่ารัก จับใจ สุภาพ เป็นที่ชื่นชอบของชนทั้งหลาย 4) ละจากการกล่าวคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหลไร้สาระ พูดพาล่ามจนเสียประโยชน์ พูดไม่รู้จักจบ ควรพูดแต่คำที่เป็นจริง พูดให้ถูกกาลถูกเวลา พูดอิงธรรมอิงวินัยพูดแต่คำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง และประกอบด้วยประโยชน์ (สุริย์ มีผลกิจ, 2550)

หลักจวนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามทุกอย่างอยู่เสมอ อดทนฟังได้ไม่เบื่อ การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพนั้นครูจำเป็นต้องพัฒนาฝึกฝนอบรมตนให้มีความอดทนอดกลั้นพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาการซักถามจากนักเรียน คำเสนอแนะจากผู้บริหาร หรือเพื่อนร่วมงาน และคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ความครูของตนเองได้โดยไม่ฉุนเฉียว และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งเป็นเรื่องปกติของเด็กนักเรียนย่อมมีความซุกซนตื้อน่ารำคาญ ครูจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กจะรำคาญเด็กไม่ได้ ต้องฝึกต้องอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบในการปฏิบัติหน้าที่ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2533) ได้แสดงทัศนะเรื่องขันติว่า โบราณจารย์ไทยได้อธิบายว่า ขันติหรือความอดทนนั้นมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) ทนลำบาก ได้แก่ ทนทุกขเวทนาความเจ็บปวดต่าง ๆ ได้ไม่บ่นไม่ร้อง เมื่อประสบกับความเจ็บป่วยพยายามอดกลั้นเอาไว้ 2) ทนตรากตรำ ได้แก่อดทนต่อการทำงานเพื่อเลี้ยงชีวิต หนักเอาเบาสู้ไม่ท้อถอย 3) ทนเจ็บใจ ได้แก่ ทนต่อการตำหนิว่าร้าย หรือทนต่อคำเสียดสีของบุคคลอื่น โดยไม่ถือเอาเป็นอารมณ์ทำให้ใจให้สลับได้ไม่ตอบโต้

หลักคัมภีร์ญจะ ถัง กัตตา กล่าวชี้แจงและแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ ครูต้องพัฒนาความสามารถในการอธิบายเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจชัดเจนในเนื้อหาสาระที่สอนที่ถูกสอบถาม การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพต้องพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารที่เรียกว่า หลัก 4 ส คือ 1) สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ สามารถจะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตาด้วยตนเองจนหมดความเคลือบแคลงสงสัย ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัวออกจากจิตใจได้ 2) สมาทปนา ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ครูสามารถแนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณประโยชน์ มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนอบรมจิตใจ จนใจยอมรับ อยากลงมือทำ หรือ

นำไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ จนปลดเปลื้องความประมาท และตั้งอยู่ในความไม่ประมาท 3) สมุดเตชนา
 ไร่ใจให้อาจารย์แก่กล้า ครูต้องสามารถสอนปลูกไร่ใจให้กระตือรือร้น เพื่อเกิดความขยัน
 อุตสาหะ ไม่หวั่นต่ออุปสรรค ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยากลำบาก 4) สัมผัสสนา ปลูกขลุ่ยใจให้สด
 ชื่นร่าเริง คือ ส่งเสริมจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบาน พุดชี้แนะให้กำลังใจให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่
 จะได้รับ และทางที่จะเจริญก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไปทำให้ฟังมีความหวัง มีกำลังใจ และร่า
 เริงเบิกบานใจ ประทับใจ มีสุขภาพในอันเป็นเหตุแห่งสมาธิ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต),
 2559)

หลัก โน จัณฐาเน นิโยชเย ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ไม่
 ชักนำในเรื่องเหลวไหล ครูไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย ครูไม่ประพาดิชั่วควรละเว้นอบายมุข
 ไม่แนะนำชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย แนะนำแต่ทางที่ดีมีประโยชน์การสอนตามหลักกัลยาณมิตรนั้น
 เป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดผู้เรียนมีความรู้ วิธีคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้องและการเป็นผู้สอนที่ดีจะ
 เริ่มต้นที่กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นผู้ชี้แนะในหลักการ และความรู้ที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในวัยเริ่มเรียนรู้ การ
 ช่วยชี้แนะ บอกกล่าว สอนแนะแม้จะไม่แสดงออกมาด้วยคำพูด การทำเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้
 ยินดีในการสอน ก็ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรโดยนัยที่สมบูรณ์เพราะคำว่ามิตรหรือเพื่อนที่ดีนั้นต้อง
 แนะนำในสิ่งที่ดีงาม และชักชวนกระทำในสิ่งที่มีประโยชน์ (สมชาย เบ็ญจวรรณ และคณะ, 2565)

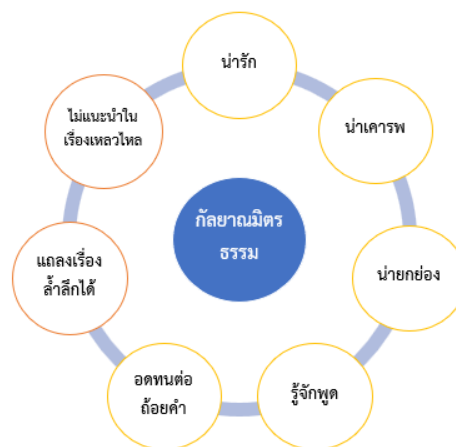
องค์ความรู้การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพตามหลักกัลยาณมิตร ธรรม

ผู้เขียนสรุปเป็นองค์ความรู้การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพตาม
 หลักกัลยาณมิตรธรรม ดังนี้

การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพ คือ การมีคุณสมบัติภายนอกของ
 ครูที่เป็นคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ มีบุคลิกภาพดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติภายนอก คือ ความสง่างาม วาจา
 สุภาพ มารยาท น่าเลื่อมใส ความเป็นผู้มีสมบัติผู้ดี มีธรรม 4 ประการคือ 1) ความสง่างามของรูป 2)
 ความงามของเสียงหรืองามเสียง มีความงดงามในการพูด ในคำพูด การบอกกล่าวด้วยน้ำเสียงที่ดี
 ประเสริฐ 3) ความสง่างามในความรู้และสติปัญญา และ 4) ความประพฤติดี และอีกอย่างในการ
 ปฏิบัติหน้าที่ของครูจะต้องมีอุดมการณ์ครู ซึ่งเป็นหลักการที่จะยึดไว้ประจำใจทุกขณะที่ประกอบ

ภารกิจของครูมีอยู่ 5 ประการ คือ 1) เต็มรู้ คือ มีความรู้บริบูรณ์ ด้วยความรู้ 3 ประการ คือ (1) ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ (2) ความรู้ทางโลก (3) ความรู้เรื่องธรรมะ 2) เต็มใจ คือ ความมีใจเป็นครู พระพุทธศาสนาถือว่า “ใจเป็นใหญ่ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากใจทั้งนั้น” การมีใจเป็นครู 3) เต็มเวลา คือ การทุ่มเท ความรับผิดชอบ เพื่อการสอนเต็มเวลา 4) เต็มคน คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมตนเองให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และ 5) เต็มพลัง คือ การทุ่มเทสติปัญญาเพื่อการสอน

อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจำเป็นต้องประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ กัลยาณมิตรธรรม ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นครูดีไว้ที่เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ คือ 1) ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม 2) ครุ นำเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย 3) ภาวนีโย นายกอง ครรหาอย่างในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ 4) วัตตา รู้จักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจรู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนักขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามทุกอย่างอยู่เสมอ อุดหนุนฟังได้ไม่เบื่อ 6) คัมภีรญจะ ถก กัดตากล่าวชี้แจงและแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ถกซึ่งกันได้ 7) โน จัญฐานะ นิโยชเย ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพตามหลักกัลยาณมิตรธรรม

บทสรุป

การเสริมสร้างลักษณะของครูที่ดีมีบุคลิกภาพที่ประกอบด้วย ความสง่างาม วาจาสุภาพ มารยาท น่าเลื่อมใส ความเป็นผู้มีสมบัติผู้ดี มีธรรม 4 ประการ คือ 1) ความสง่างามของรูป 2) ความงามของเสียงหรืองามเสียง 3) ความสง่างามในความรู้และสติปัญญา และ 4) ความประพฤติดี และในการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครูจำเป็นต้องมีหลักยึดเพื่อนำตนไปสู่สิ่งที่สูงสุดหรือเป็นอุดมคติของอาชีพ เรียกว่า อุดมการณ์ครู มีหลักการที่จะยึดไว้ประจำใจทุกขณะที่ประกอบภารกิจของครูมีอยู่ 5 ประการ คือ 1) เต็มรู้ ทั้งความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ ความรู้ทางโลก ความรู้เรื่องธรรมะ 2) เต็มใจ คนเป็นครูที่มีอุดมการณ์ต้องสร้างใจที่เต็มบริบูรณ์ด้วยการมีใจเป็นครู ใจครู ที่มีใจรักอาชีพ ใจรักลูกศิษย์ และมีใจสูงส่ง 3) เต็มเวลา คือ การรับผิดชอบ การทุ่มเททั้งงานสอน งานครู งานนักศึกษา 4) เต็มคน คือ การพัฒนาตนเองให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และสูง 5) เต็มพลัง คือ การทุ่มเทพลังสติปัญญาและความสามารถเพื่อการสอน และสิ่งสำคัญที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ดีที่ทรงประสิทธิภาพ คือการการประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือหลักกัลยาณมิตรธรรมในการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพ โดยหลักกัลยาณมิตรธรรมเป็นธรรมของคุณงามความดี ความน่ารัก ความน่าเคารพความน่ายกย่อง ความรู้จักพูด อดทนต่อถ้อยคำกล่าวชี้แจงและถ้อยคำต่าง ๆ ที่ลืกลืมได้ และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย เน้นการฝึกฝนปฏิบัติตนจริง โดยการชี้แนะและช่วยเหลือจะต้องเป็นประโยชน์ ที่จะต้องนำไปสู่ความดีเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นครูดีไว้ที่เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ คือ 1) ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม 2) ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย 3) ภาวนีโย น่ายกย่อง ควรเอาอย่างในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ 4) วัตตา รู้จักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามทุก อย่างอยู่เสมอ อดทนฟังได้ไม่เบื่อ 6) คัมภีรญจะ กลัง กัดตา กล่าวชี้แจงและถ้อยคำต่าง ๆ ที่ลืกลืมได้ 7) โน จักฐาเน นิโยชเย ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ในเรื่องของการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญ คือ บุคลิกภาพของครู อุดมการณ์ของครู และหลักกัลยาณมิตรธรรม ซึ่งในการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ดีต้องเริ่มที่บุคลิกภาพครูซึ่งประกอบด้วย ความสง่างาม วาจาสุภาพ มารยาท น่าเลื่อมใส ความเป็นผู้มีสมบัติผู้ดี คือ มีความสง่างาม มีเสียงดี มีความรู้และสติปัญญาดี มีความประพฤติดี ในขณะเดียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครู จำเป็นต้องมีหลักยึดเพื่อนำตนไปสู่สิ่งที่สูงสุดหรือเป็นอุดมคติของอาชีพ ดังนั้นการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพ ครูก็ต้องยึดหลักอุดมการณ์ของครู ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ของครูนั้นต้องมีหลักการที่จะยึดไว้ประจำใจทุกขณะที่ประกอบภารกิจของครู คือ อุดมการณ์ของครู มีอยู่ 5 ประการ คือ 1) เต็มรู้ 2) เต็มใจ 3) เต็มเวลา 4) เต็มคน และ 5) เต็มพลัง อย่างไรก็ตามแม้ว่าครูจะมีบุคลิกภาพดี มีอุดมการณ์ของครูแล้ว แต่เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของครูที่ทรงประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จำเป็นจะต้องมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าหลักกัลยาณมิตรธรรม เป็นธรรมของคุณงามความดี ความน่ารัก ความน่าเคารพความน่ายกย่อง ความรู้จักพูด อดทนต่อถ้อยคำกล่าวขี้แฉงแฉลงเรื่องต่างๆ ที่ลืกซึ่งได้ และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย เน้นการฝึกฝนปฏิบัติตนจริง โดยการชี้แนะและช่วยเหลือจะต้องเป็นประโยชน์ ที่จะต้องนำไปสู่ความดีเป็นไปในทางสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา สีจันทร์ฮอด. (2557). *ศึกษาหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎกสำหรับครู*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปัญญานันทภิกขุ. (2521). *วิญญานของความเป็นครู*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทอาร์ เอส พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต). (2540). *ขอบฟ้าแห่งความรู้*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2541). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554*. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

สมชาย เป็ญจวรรณ และคณะ. (2565). *กัลยาณมิตรธรรม: หลักการสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอน*. *วารสารพิกุล*, 20(1), 189-206.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *คู่มือเส้นทางการครุมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2545-2559): ฉบับสรุป*. กรุงเทพฯ : พริกหวาน กราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สุรีย์ มีผลกิจ. (2550). *คุณธรรม จริยธรรม สามัคคีธรรม*. กรุงเทพฯ : คอมฟอร์มจำกัด.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2533). *สูตรสำเร็จชีวิต*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.